(i) Printed Pages : 7 Roll No. ....

(ii) Questions : 9

Sub. Code : | 0 | 5 | 2 | 8 |

Exam. Code : | 0 | 0 | 0 | 6 |

B.A./B.Sc. (General) 6th Semester

(2053)

MUSIC (Instrumental)

Paper–A Theory (In all Mediums)

Time Allowed : Three Hours] [Maximum Marks : 45

Note :— Attempt **FIVE** questions in all. Question No. 9 (Unit–V) is compulsory, and select any **ONE** question each from Unit–I to Unit–IV.

UNIT—I

1. Write down the historical development of Indian music during 4th to 13th Century. 9

2. Explain meaning of Notation System, its origin and development. 9

UNIT—II

3. Write down the life sketch and Musical Contribution of *Smt. Sharan Rani*. 9

4. Explain in detail about the contribution of *Dr. Pannalal Ghosh*. 9

UNIT—III

5. Describe the importance of Instruments in *Chitrapat* Sangeet. 9

6. "A successful *Manch Pradarshan* has an essential part in the Life of an Artist".—Comment. 9

UNIT—IV

7. Write down the notation of one *Masetkhani* gat in any Raga of your course, alongwith *Two Toras*. 5+4

8. (a) Write down the single and double of *Tal-Jhoomra* along with its brief introduction.

   (b) Briefly compare and contrast Rag *Mian-Ki-Todi & Gujri-Todi*. 5+4

UNIT—V

9. Attempt any **NINE** of the following :—

   (i) Total Matras of *Jatt-Tal*.

   (ii) Gayan-Vadan Time of Rag *Mian-Ki-Malhar*.

   (iii) Pakar of Rag *Mian-Ki-Malhar*.

   (iv) Instrument played by Dr. Lal Mani Mishra.

   (v) Birth date of Dr. Lal Mani Mishra.

   (vi) Pakar of Rag-Bahar.

   (vii) Name the writer of *Sangeet-Ratnakar*.

(viii) Name of the granth written by Bharat-Muni.

(ix) Name of states where the Dakshini Paditi is popular.

(x) Thaat of Rag Bahar.

(xi) Varjit Swaras in Rag Gujri-Todi.

(xii) Ekgun of Tilwada Taal.

(xiii) Name of the writer of Brahdeshi granth. 9×1=9

(हिन्दी माध्यम)

नोट :— कुल **पांच** प्रश्न हल करें। प्रश्न न. **9** (यूनिट–V) अनिवार्य है। यूनिट–**I** से लेकर यूनिट–**IV** में से एक-एक प्रश्न करें।

यूनिट–I

1. 4 थीं से 13 वीं शताब्दी तक भारतीय संगीत का ऐतिहासिक विकास वर्णन करें। 9

2. भारतीय संगीत में स्वरलिपि पद्धति का परिचय, उद्गम एवं विकास पर चर्चा करें। 9

यूनिट–II

3. विदूषी श्रीमति शरण-रानी जी का जीवन परिचय तथा सांगीतिक योगदान पर प्रकाश डालें। 9

4. सुप्रसिद्ध कलाकार डॉ. पन्नालाल घोष जी की सांगीतिक देन पर चर्चा करें। 9

यूनिट–III

5. चित्रपट संगीत में वाद्यों की महत्ता पर प्रकाश डालें। 9

6. "एक कलाकार के जीवन में सफल मंच प्रदर्शन का विशेष महत्व होता है।"— विचार प्रकट करें। 9

यूनिट–IV

7. अपने पाठ्यक्रम के किसी राग में दो-तोड़ो सहित, मसीतखानी गत की स्वरलिपि लिखें। 5+4

8. (क) संक्षिप्त परिचय के साथ ताल झूमरा की एकगुन + दुगुन लिखें।

   (ख) राग मियां की तोड़ी तथा राग गूजरी-तोड़ी में परस्पर संक्षिप्त तुलना करें। 5+4

यूनिट–V

9. कोई नौ प्रश्न हल करें :—

   (i) जत्त ताल की कुल मात्राएँ बताएं।

   (ii) राग मियां की मल्हार का गायन-वादन समय बताएं।

   (iii) राग मियां की मल्हार की पकड़ लिखें।

   (iv) डॉ. लाल मणि मिश्र कौनसा वाद्य बजाते थे ?

   (v) डॉ. लाल मणि मिश्र जी की जन्म तिथि लिखें।

   (vi) राग-बहार की पकड़ लिखें।

   (vii) संगीत रत्नाकर के रचयिता का नाम लिखें।

   (viii) भरत-मुनि द्वारा रचित ग्रंथ का नाम लिखें।

(ix) दक्षिणी-संगीत पद्धति भारत के किन प्रदेशों में प्रचलित है ?

(x) राग-बहार का थाट बताएं।

(xi) राग गूजरी-तोड़ी के वर्जित स्वर बताएं।

(xii) तिलवाडा ताल के एकगुन लिखें।

(xiii) बृहद्देशी-ग्रंथ के लेखक का नाम बताएं। 9×1=9

(ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ)

ਨੋਟ :— ਕੁਲ **ਪੰਜ** ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ। ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰ. **9** (ਯੂਨਿਟ–V) ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ। ਯੂਨਿਟ–**I** ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਯੂਨਿਟ–**IV** ਤੱਕ ਹਰੇਕ ਵਿੱਚੋਂ **ਇੱਕ-ਇੱਕ** ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ।

ਯੂਨਿਟ–I

1. ਚੌਥੀ ਤੋਂ ਤੇਹਰਵੀਂ ਸ਼ਤਾਬਦੀ ਤਕ ਹੋਇਆ ਭਾਰਤੀ ਸੰਗੀਤ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸਿਕ ਕ੍ਰਮ ਦਰਸਾਓ। 9

2. ਭਾਰਤੀ ਸੰਗੀਤ ਦੀ ਸਵਰਲਿਪੀ-ਪੱਦਤੀ ਦਾ ਪਰਿਚੈ, ਉੱਤਪਤੀ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸਕ੍ਰਮ ਉੱਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 9

ਯੂਨਿਟ–II

3. ਵਿਦੂਸ਼ੀ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸ਼ਰਣ ਰਾਣੀ ਜੀ ਦਾ ਜੀਵਨ-ਪਰਿਚੈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸੰਗੀਤ ਪ੍ਰਤੀ ਯੋਗਦਾਨ ਉੱਤੇ ਚਾਨਣਾ ਪਾਓ। 9

4. ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕਲਾਕਾਰ ਡਾ. ਪੰਨਾ ਲਾਲ ਘੋਸ਼ ਜੀ ਦੀ ਸੰਗੀਤ ਪ੍ਰਤੀ ਦੇਣ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 9

ਯੂਨਿਟ-III

5. ਚਿੱਤਰਪਟ ਸੰਗੀਤ ਵਿੱਚ ਸਾਜਾਂ ਦੇ ਮਹੱਤਵ ਉੱਤੇ ਚਾਨਣਾ ਪਾਓ। 9

6. "ਇੱਕ ਕਲਾਕਾਰ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਸਫਲ ਮੰਚ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮਹੱਤਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ" – ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰੋ। 9

ਯੂਨਿਟ-IV

7. ਆਪਣੇ ਕੋਰਸ ਦੇ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਰਾਗ ਦੀ ਮਸੀਤਖਾਨੀ ਗੱਤ, ਦੋ ਤੋੜਿਆਂ ਸਮੇਤ ਸਵਰਲਿਪੀ ਵਿੱਚ ਲਿਖੋ। 5+4

8. (ੳ) ਸੰਖੇਪ ਪਰਿਚੇ ਦੇਂਦੇ ਹੋਏ ਝੂਮਰਾ ਤਾਲ ਦੀ ਇਕਗੁਣ ਅਤੇ ਦੁਗੁਣ ਲਿਖੋ।

   (ਅ) ਰਾਗ ਮਿਆਂ-ਕੀ-ਤੋੜੀ ਅਤੇ ਰਾਗ ਗੁਜਰੀ ਤੋੜੀ ਦੀ ਆਪਸੀ ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਤੁਲਨਾ ਕਰੋ। 5+4

ਯੂਨਿਟ-V

9. ਕੋਈ ਨੌਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹੱਲ ਕਰੋ :

   (i) ਜੱਤ ਤਾਲ ਦੀਆਂ ਕੁੱਲ ਮਾਤਰਾਵਾਂ ਦੱਸੋ।

   (ii) ਰਾਗ ਮਿਆਂ-ਕੀ-ਮਲਹਾਰ ਦਾ ਗਾਇਨ ਵਾਦਨ ਸਮਾਂ ਦੱਸੋ।

   (iii) ਰਾਗ ਮਿਆਂ-ਕੀ-ਮਲਹਾਰ ਦੀ ਪਕੜ ਲਿਖੋ।

   (iv) ਡਾ. ਲਾਲ ਮਣੀ ਮਿਸ਼ਰ ਕਿਹੜਾ ਸਾਜ਼ ਵਜਾਉਂਦੇ ਸਨ ?

   (v) ਡਾ. ਲਾਲ ਮਣੀ ਮਿਸ਼ਰ ਜੀ ਦੀ ਜਨਮ ਮਿਤੀ ਦੱਸੋ।

   (vi) ਰਾਗ ਬਹਾਰ ਦੀ ਪਕੜ ਲਿਖੋ।

   (vii) ਸੰਗੀਤ ਰਤਨਾਕਰ ਦੇ ਰਚਨਹਾਰ ਦਾ ਨਾਂ ਲਿਖੋ।

(viii) ਭਰਤ ਮੁਨੀ ਦੁਆਰਾ ਰਚਿਤ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਨਾਂ ਲਿਖੋ।

(ix) ਦੱਖਣੀ ਸੰਗੀਤ ਪੱਦਤੀ ਭਾਰਤ ਦੇ ਕਿਹੜੇ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਚਲਤ ਹੈ ?

(x) ਰਾਗ ਬਹਾਰ ਦਾ ਥਾਟ ਦੱਸੋ।

(xi) ਰਾਗ ਗੂਜਰੀ ਦੇ ਵਰਜਿਤ ਸੁਰ ਦੱਸੋ।

(xii) ਤਿਲਵਾੜਾ ਤਾਲ ਦੀ ਇਕਗੁਣ ਲਿਖੋ।

(xiii) ਬ੍ਰਹਦੇਸ਼ੀ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਲੇਖਕ ਦਾ ਨਾਂ ਲਿਖੋ। $9 \times 1 = 9$